

Чалапко Володимир Вікторович, аспірант кафедри філософії
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут», Україна
e-mail: vvchalapko@gmail.com
ORCID ID: 0000-0001-9833-9851

ГІБРИДНА ВІЙНА ЯК СУЧАСНА ФОРМА НАСИЛЬСТВА

Проаналізовані особливості гібридної війни як сучасної форми насильства. Розкриті різноманітні підходи до розуміння феномену гібридної війни. Стверджується, що елементи «гібридності» були притаманні війнам у попередні сторіччя. Визначено, що інформаційна складова в перебігу гібридних війн відіграє визначальну роль.

Ключові слова: війна, гібридна війна, насильство, стратегія гібридної війни, інформаційне насильство, гібридні загрози.

Постановка проблеми. Розвиток людства у ХХІ ст. характеризується появою як позитивних тенденцій, так і негативними явищами, що пов'язані з нераціональним використанням природних ресурсів, політичним та економічним протистоянням у світі, застосуванням новітніх методів ведення війн, розробкою нової зброї, виробленням неklasичних форм насильства. Однією із сучасних форм насильства, що потребує ретельного аналізу, є гібридна війна. Події останніх десятиріч засвідчили, що гібридна війна є не тільки науковим концептом, а й реалією сьогодення. Феномен гібридної війни потребує всебічного дослідження як із теоретичної, так і практичної точки зору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика гібридних війн знайшла своє відображення в наукових працях як закордонних, так і вітчизняних вчених. Серед закордонних науковців дослідження в цьому напрямі здійснювали Р. Гленн, Д. Ласіка, М. Маклюен, Ф. Хоффман, які зосередили увагу на визначенні особливостей гібридних війн порівняно з класичними війнами, проаналізували стратегії й тактичні алгоритми ведення таких війн, акцентували увагу на поліспрямованості та мультимодальності даного виду насильства.

Натомість вітчизняні вчені, зокрема В. Кравченко акцентує увагу на тому, що гібридна війна не є абсолютно новим явищем у світовій історії, і наводить низку прикладів проявів «гібридності» у війнах минулого. У свою чергу, М. Сенченко, аналізуючи гібридну війну як цілісний феномен, визначає її інформаційну

складову як стрижневу, навколо якої вибудовується стратегія даного виду війни. З точки зору Г. Яворської, під час гібридних війн питання розуміння та сприйняття фактів, подій, постатей є особливо значущим – на перший план виходить проблема інтерпретації політичних намірів певних суб'єктів, трактування історичного минулого й ролі видатних особистостей тощо.

Окремі наукові дослідження спрямовані на з'ясування організаційно-управлінських аспектів гібридної війни, її головних стратегій здійснення. Так, А. Котенко розмірковує про організаційну структуру гібридної війни, обґрунтовуючи ідею про те, що вона має децентралізований вигляд, який приховує її реальну ієрархію. С. Полумієнко здійснив всебічний аналіз феномену гібридної війни, визначаючи структуру стратегій даної форми насильства та особливості їх кореляції.

Аналіз наукової літератури з проблематики гібридної війни як форми насильства засвідчив, що окремі аспекти даної проблеми розкриті фрагментарно та потребують поглибленого дослідження.

Формулювання цілей. Метою даної статті є визначення сутнісних характеристик гібридної війни як новітньої форми насильства. Для досягнення цієї мети планується реалізувати такі завдання: визначити відмінності гібридної війни від інших форм насильства, розкрити різноманітні підходи до розуміння феномену гібридної війни, проаналізувати стратегії проведення гібридних війн.

Вклад основного матеріалу. Розуміння сутності та змісту гібридної війни в науковій літературі представлено низкою точок зору, які взаємодоповнюють уявлення про цей складний і малодосліджений феномен.

Як відомо, поняття «гібридна війна» було введено в науковий обіг американським ученим М. Маклюеном, який доводив, що засоби масової комунікації є новим стратегічним ресурсом держави, та обґрунтовував, що сучасні війни відбуватимуться в інформаційному просторі [1].

Автори дослідження під назвою «Світова гібридна війна: український фронт» розуміють гібридну війну як воєнні дії, що здійснюються шляхом поєднання мілітарних, квазімілітарних, дипломатичних, інформаційних, економічних та інших засобів з метою досягнення стратегічних політичних цілей. Специфіка такого поєднання полягає в тому, що кожний із військових і невійськових способів ведення гібридного конфлікту застосовується у воєнних цілях та використовується як зброя. Перетворення на зброю (weaponization) відбувається не тільки в медійній сфері. Так само в прямому сенсі в ролі зброї, яка завдає ураження різного рівня системам противника, застосовуються всі інші невійськові засоби ведення гібридної війни [2, с. 19].

У свою чергу, у монографії «Інформаційна війна: соціально-онтологічний та мілітарний аспекти» гібридна війна визначається як форма збройного

конфлікту, яка передбачає використання як традиційних засобів збройної боротьби, так і змішаних форм тактичного застосування регулярних та нерегулярних військових формувань в умовах неоголошеного військового (надзвичайного) стану на обмеженій території на тлі інтенсифікації інформаційної війни у глобальному інформаційному просторі, економічної війни в системі світової економічно-торгової інтеграції, дипломатичної війни як засобу тиску на супротивника через глобальні міжнародні інституції сторонами конфлікту і «державами-спонсорами» або коаліціями держав, які мають геополітичні інтереси в регіоні конфлікту [3, с. 129].

На думку Р. Гленна, конфлікти XXI ст. вже давно можна виділити в окремий тип, який можна було б назвати гібридною війною. Використовуючи термін «гібридної загрози», Р. Гленн визначає її як: будь-якого супротивника, який одночасно й адаптивно використовує певну комбінацію політичних, військових, економічних, соціальних та інформаційних засобів і конвенційних, нерегулярних, катастрофічних, терористичних і підривних/кримінальних методів та способів ведення війни. Така тактика ведення війни може включати в себе поєднання як державних, так і недержавних учасників конфлікту [4].

Натомість інші дослідники зазначають, що гібридна війна не є принципово новим типом насильства, а її елементи використовувалися супротивниками у війнах протягом усього існування людства. «Гібридність» у цьому сенсі розуміється як комплексне застосування різних засобів і стратегій ведення війни – від інформаційно-психологічних до суто воєнних.

Зокрема, В. Кравченко наголошує, що гібридна війна не є абсолютно новим явищем у світовій історії. Тією чи іншою мірою деякі аспекти такої форми протистояння можна було помітити у Пелопоннеській війні, використанні римськими полководцями нерегулярних варварських формувань, війні за незалежність США, американсько-в'єтнамській війні, концепції «затяжної революційної війни» Мао Цзедуна, боротьбі Хезболла проти ізраїльських сил безпеки, чеченських угруповань проти російської армії. Ознаки гібридної війни тією чи іншою мірою можна помітити у війні Росії проти Грузії в 2008 р., коли Росії вдалося органічно поєднати безпосередню військову операцію з елементами інформаційно-психологічної, економічної та кібервійни. Нарковійна у Мексиці, яка з 2006 р. призвела до загибелі понад 50 тисяч людей. Однак хрестоматійним прикладом використання гібридної війни є конфлікт між Хезболлою та Ізраїлем. Починаючи з 2006 р. ліванському недержавному угрупованню вдалося апробувати нову модель бойових дій, поєднавши регулярні і нерегулярні форми боротьби. Хезболла використовує зброю, яку раніше могли собі дозволити лише регулярні військові формування (протитанкові і протиповітряні ракети, безпілотні літальні апарати).

Проте в останнє десятиліття загрози від гібридних конфліктів поставили під сумнів можливості міжнародної спільноти адекватно реагувати і запобігати відповідним формам військово-політичного втручання. У середині 1980-х рр. ізраїльський військовий теоретик М. ван Кревельд спрогнозував, що з одночасним зниженням інтенсивності міждержавних війн відбудеться зростання політичних конфліктів за участю нерегулярних збройних формувань, терористів, партизанів, польових командирів. У 2009 р. міністр оборони США Роберт Гейтс під час виступу в Сенаті вперше публічно звернув увагу на нові загрози для національної безпеки і оборони від гібридних воєн. Це вказує на те, що ми до сих пір не розуміємо, як боротися проти гібридної війни, в умовах якої противник прагне затягнути тривалість конфлікту, нівелювати поняття «перемога», залучити цивільне населення і дискредитувати державу опонента в очах міжнародної спільноти [5, с. 142].

Гібридні війни, на думку Ф. Хоффмана, можуть бути мультивузовими, тобто здійснюватися як державними, так і недержавними акторами. Ці мультимодальні/мультивузові дії можуть проводитись окремими підрозділами або тим же самим підрозділом, тільки, як правило, оперативно і тактично спрямованим і скоординованим у рамках основних бойових дій для досягнення синергетичного ефекту у фізичному і психологічному вимірах конфлікту. Результати можуть бути отримані на всіх рівнях війни [6, с. 56].

У цілому погоджуючись із вищенаведеними ідеями та їх обґрунтуванням, зауважимо, що сучасні гібридні війни піднялися на значно вищий технологічний щабель і набули міжнародних масштабів. Форми та методи гібридного протистояння «збагачуються» з кожним роком, а їх небезпечність невпинно зростає. При цьому виробити універсальні методи протистояння гібридному насильству достатньо складно, враховуючи появу новітніх інформаційно-комунікаційних засобів впливу у суб'єктів агресії.

Загалом, у сучасному науковому дискурсі існують різні варіанти визначення сутності гібридної війни:

- 1) військова стратегія, яка поєднує звичайну війну, малу війну та кібервійну;
- 2) атака з використанням ядерної, біологічної, хімічної зброї, саморобних знарядь для терористичних атак та інформаційного тиску;
- 3) складна та гнучка динаміка бойового простору (battlespace), яка передбачає швидку реакцію та адаптацію учасників протистояння;
- 4) сучасний вид партизанської війни, яка поєднує сучасні технології та методи мобілізації (Біл Неметт, підполковник Корпусу морської піхоти США);
- 5) основний метод у асиметричній війні, яка ведеться на трьох умовних фронтах – серед населення конфліктної зони, тилового населення та міжнародної спільноти (полковник Армії США Джек МакКуен) [7, с. 22–39].

Окремі дослідники, наголошуючи на застосуванні комбінованих засобів насильства під час гібридної війни, все ж таки наполягають на базовому характері інформаційної складової (інформаційно-психологічного насильства) в розумінні сутності гібридних протистоянь.

Так, М. Сенченко доводить, що гібридна війна має низку ознак, характерних саме для неї. Ідеться в першу чергу про інформаційні, психологічні, ідеологічні складові такої війни. Суто воєнні дії тут мають прихований характер. Кожна з вищевказаних складових такої війни несе свій зміст, але дуже часто вони між собою пов'язані. Наприклад, якщо інформаційна війна має своїм завданням працювати з інформацією, то психологічна оперує емоціями, але мета їх діяльності одна – вплинути на менталітет конкретної особи (групи осіб), надати особистісному світогляду необхідного, вигідного ініціатору конфлікту змісту. Причому інформаційну складову потрібно вважати основною, що дає змогу оцінювати її навіть не як складову, а як нову форму введення таких дій, саме – інформаційна війна. Метою інформаційної війни є безпосередній психологічний вплив на людей для формування їхнього менталітету в необхідному напрямі [8, с. 14–15].

Як приклад зазначимо, що Україна на сучасному етапі державотворення стикається з посяганнями не тільки на територіальну цілісність, а й на духовний та інформаційний суверенітет. Загрози духовній сфері нашої країни мають яскраво виражені ознаки гібридності – вони становлять комплексний характер і поєднують інформаційні, комунікаційно-технологічні, пропагандистські та інші заходи. Безумовно, основний негативний вплив на духовність українського народу здійснюється за допомогою засобів масової комунікації. Можна констатувати, що Україна стала як об'єктом, так і суб'єктом інформаційної війни [9, с. 33].

Можна стверджувати, що гібридна війна являє собою більш витончену форму насильства порівняно з класичними війнами та передбачає застосування як прямих, так і прихованих засобів впливу суб'єкта на об'єкт. Гібридні форми насильства спрямовані в першу чергу на підкорення свідомості противника, паралізацію або спотворення його когнітивно-світоглядних функцій.

У цьому контексті Г. Яворська зазначає, що для явища гібридної війни питання розуміння та сприйняття подій є особливо значущим, оскільки під час гібридних воєн на перший план виходить проблема інтерпретації основних складових когнітивного фрейму¹ військового конфлікту (бойового зіткнення), таких як: 1) сторони конфлікту (противники), 2) предмет «суперечки» (проб-

¹ Фрейм (англ. frame – «каркас, остов», «будова, структура, система», «рамка», «окремий кадр фільму» та ін.) – структура, що репрезентує стереотипні ситуації у свідомості (пам'яті) людини або інтелектуальної системи і призначена для ідентифікації нової ситуації, що базується на такому ситуативному шаблоні.

лема, яку передбачено розв'язати шляхом війни), 3) мета сторін, а також супровідних складників фрейму: 4) інтенсивність боротьби, 5) тривалість конфлікту, 6) інструменти, 7) способи та засоби ведення бойових дій, 8) просторова та часова локація подій і, нарешті, 9) кінцевий результат (складові частини фрейму військового конфлікту наведено з урахуванням даних ресурсу Frame Net щодо загального фрейму «ворожого зіткнення» (hostile encounter), який на лексичному рівні включає іменники «війна» (war), «битва», «боротьба» та інші поняття з цього ряду) [10, с. 45].

Як зауважує А. Єрмолаєв, будь-яка війна загалом, й особливо війна гібридна, – це специфічний спосіб ведення діалогу, коли смисли й думки аргументуються за допомогою сили. Але не слід забувати, що в діалозі крім двох сторін, що спілкуються, завжди присутня й третя сторона – та, що слухає. На думку вищезначеного дослідника, «мовчазний третій» – той або ті, хто не має своєї сформульованої «правди», шукає відповідь у самому діалозі, в якому домінують уже заявлені «правди». Але якщо в мирному діалозі головна мета його учасника – спроба показати істинність своїх поглядів і пропозицій, то у війні як діалозі – це знищення супротивника як можливого конкурента в боротьбі за правду. Війна – це завжди діалог на знищення [11].

Отже, гібридна війна як форма насильства передбачає застосування всіх можливих засобів переформатування суспільної свідомості країни (об'єкта нападу): нівелювання традиційних цінностей у такій країні, переписування історії з точки зору інтересів агресора, створення в суспільстві атмосфери сприйняття та лояльності щодо дій нападника – їх інтерпретація як «позитивних», «обґрунтованих», навіть «корисних» для народу, на який здійснюється напад.

Розвиваючи наведену вище тезу, О. Сенченко зауважує, що метою гібридних війн є якісні зміни традиційного культурного і духовного життя, порушення спадкоємності національних ідеалів і цінностей, демонтаж історичної пам'яті. Постійний інформаційний тиск дає змогу нівелювати культурні досягнення народу, піддавати некоректній критиці традиційний спосіб життя, паплюжити героїв нації. Злам культурної самосвідомості призводить до руйнування ідейного опору, типу і стилю управління, підміни національних інтересів і цілей державного розвитку. Успішна реалізація цих завдань передбачає залучення представників панівної еліти країни-мішені (за допомогою комбінації різноманітних засобів), чії дії підсилюють спеціальні мережі груп людей – «агенти впливу». За допомогою гібридних війн політику супротивника спрямовують у стратегічну безвихідь, знищують його економіку завдяки проведенню неефективних реформ, гальмують розвиток озброєнь, спотворюють основи національної культури, формують серед населення «п'яту колону» [12, с. 41].

На нашу думку, складність аналізу сутнісних характеристик гібридної війни, особливо на початкових стадіях її розгортання, може полягати у відсутності чіткого розуміння джерел загроз, у прихованому характері діяльності ініціатора (агресора) гібридного протистояння, який може камуфлювати свої дії, створюючи псевдосуб'єктів агресії.

Експерти стверджують, що ключовою ознакою сучасної гібридної війни, яка водночас перешкоджає її ідентифікації, є те, що вона розгортається у так званій сірій зоні. За висновками Норвезького інституту міжнародних відносин, гібридна війна розмиває різницю між війною та миром, оперуючи поза межами нашого розуміння війни як насильницького зіткнення сил та ставлячи під сумнів наше розуміння початку та кінця воєнних дій [13, с. 8].

На переконання А. Котенка, організаційна структура гібридної війни має децентралізований вигляд, який приховує її реальну ієрархію. Зокрема, окремі ланки діють незалежно і намагаються виконувати свої завдання у відповідності до запропонованих загальних політичних цілей. Таким чином, це позбавляє держави, які перебувають під «гібридним» нападом, оборонної стратегії, оскільки змінюються центри загрози; ці держави не в змозі визначити, де повинна бути встановлена лінія фронту і які інструменти слід використовувати для відбиття небезпеки. Відсутність можливості оперативного виявлення чіткого зв'язку між гібридними засобами та їх організаційною ієрархічною структурою кардинально відрізняють гібридну війну від інших видів бойових дій. Гібридні засоби ведення війни можуть бути використані як у стані бойових дій, так і миру, що забезпечує суттєві можливості для маневру стосовно держави, яка є об'єктом цієї війни. При цьому кількість наявних у держави-об'єкта традиційних засобів ведення війни не має значення, оскільки захист від гібридних загроз украй складний. Крім того, використання засобів гібридної війни як джерела загрози може спонукати державу-об'єкта на дії, що відповідають інтересам держави – ініціатора гібридної війни [14, с. 4].

Вищезгаданий сучасний теоретик у галузі збройних конфліктів та воєнно-політичної стратегії Ф. Хоффман зазначає, що конфлікти будуть мультимодальними (тобто такими, що ведуться в різні способи) та багатоваріантними, які не входять у рамки простої конструкції ведення збройного конфлікту чи війни. За Ф. Хоффманом, майбутні загрози можуть більшою мірою бути охарактеризованими як гібридне співвідношення традиційних та нерегулярних стратегій і тактик; використовуватимуться децентралізоване планування та виконання, участь недержавних акторів із використанням одночасно простих і складних технологій [15, р. 20–21].

Таким чином, у гібридній війні можуть бути використані різноманітні засоби і суб'єкти впливу для перемоги над супротивником. Стратегія реалізації поставлених цілей у гібридному протистоянні передбачає широке поле для

маневру щодо тактичних дій при збереженні головної мети – перемога над противником.

Аналізуючи сутність гібридної війни, Д. Ласіка у своїй фундаментальній праці «Стратегічні наслідки гібридних воєн: теорія перемоги» виокремлює такі її ознаки:

– по-перше, основою ведення гібридних воєн є їхня інформаційно-психологічна складова, а об'єктом впливу ініціатора гібридної війни стає насамперед суспільна свідомість, а не збройні сили чи інфраструктура;

– по-друге, «гібридні загрози» мають нечітку форму, їх важко виокремити з навколишнього оточення, що робить фізичну (силову) складову діяльності ініціатора складною для виявлення, ідентифікації та протидії. Гнучкість тактики гібридної війни посилюється активним використанням умов місцевості, зокрема міської, що є додатковим фактором збільшення руйнівних наслідків конфлікту. Крім того, ще однією особливістю гібридних воєн можна назвати використання повного спектра засобів впливу, як інформаційно-психологічного, так і військового [16].

Продовжуючи характеристику гібридної війни як особливої форми насильства, варто зауважити, що, незважаючи на значний потенціал тактичних засобів і можливостей швидкої зміни напрямів впливу на супротивника, «уявну хаотичність» дій та начебто «імпровізований характер», даний тип війни (як і будь-яка інша форма організованого насильства) передбачає наявність певної структури.

Проведений С. Полумієнком всебічний аналіз феномену гібридної війни дозволив визначити структуру стратегій даної форми насильства. На його переконання, вони мають такі складові:

1. Визначення і пропаганда власних «природних коренів» та інтересів в обраній країні (наприклад, необхідність захисту російськомовного населення).

2. Інформаційна обробка власного населення, заміна загальновідомих критеріїв добробуту політичними цілями, наприклад побудовою світлого майбутнього, підготовка населення до «неминучої» війни або воєнного конфлікту, перенесення наголосу з внутрішніх проблем на зовнішні, застосування суспільного пафосу.

3. Масова пропаганда, інформаційна обробка населення інших країн та регіонів для забезпечення підтримки власних цілей; використання для цього окремих політиків, емігрантів, різноманітних об'єднань тощо. При цьому застосовуються всі напрями інформаційної війни, визначені американським полковником Р. Шафранськи.

4. Взяття під контроль ключових підприємств, що відбувається різними способами, у тому числі через ринкові механізми.

5. Створення військових баз, угруповань у максимальному наближенні до території визначеного супротивника (традиційна стратегія).

6. Визначення ворогів та конфронтація з країнами світу, які «стримують рух до світлого майбутнього і загрожують або шкодять країні».

7. Порушення міжнародних угод і договорів, їх інтерпретація та прикриття невиконання «власним розумінням».

8. Нехтування інтересами населення (у тому числі власного), його життям, здоров'ям, добробутом тощо. Поряд із цим надання «гуманітарної допомоги» із нацькуванням населення на цільового ворога.

9. Створення та підтримка національних, регіональних і міжнародних об'єднань, угруповань, окремих осіб із метою їх використання для переорієнтації суспільства та політиків на власні цілі, розвалу життєдіяльності «на їхній території». Ця стратегія веде до конфліктів у цьому суспільстві, порушення його нормальної життєдіяльності та в результаті – до додаткових фінансових витрат, зниження добробуту, незадоволення та спротиву чинній владі незалежно від участі в таких об'єднаннях.

10. Розмиття меж миру і війни, порядку і хаосу, створення єдиної зони ризику, де можна стати «гарантом» порядку. Наслідком цієї стратегії є сфера впливу – країна або група країн.

11. Установлення, використання та підтримка урядів-маріонеток, квазі-урядів, які підпадають під прямий або неявний вплив.

12. Використання для своїх цілей економіки, територій країн-маріонеток, створення мережевої структури таких країн як точок дезорганізації нормальної життєдіяльності.

13. Використання силових стратегій (за наявності істотної переваги) здійснюється під прикриттям.

14. Знищення економіки та інфраструктури обраної країни [17, с. 78].

У гібридній війні стратегічне планування агресії здійснюється за декількома напрямками й передбачає гнучке реагування на наявні обставини: контрдії країни – об'єкта нападу, реакція міжнародної спільноти тощо

Висновки. Таким чином, гібридна війна як сучасна форма насильства спрямована в першу чергу не на захват територій, а на оволодіння суспільною свідомістю країни – об'єкта нападу та на домінування в його інформаційно-культурному полі. Перемога на «інформаційно-культурному фронті» забезпечує в подальшому економічні та політичні дивіденди для ініціатора гібридної війни. Військові засоби у гібридних війнах мають другорядний характер і застосовуються секторально.

ЛІТЕРАТУРА

1. Маклюен Г. М. Понимание Медиа: Внешние расширения человека / пер. с англ. В. Николаева; закл. ст. М. Вавилова. Москва; Жуковский: КАНОН-пресс-Ц: Кучково поле, 2003. 464 с.
2. Світова гібридна війна: український фронт / за заг. ред. В. П. Горбуліна; Нац. ін-т стратег. дослідж. Київ: НІСД, 2017. 496 с.
3. Інформаційна війна: соціально-онтологічний та мілітарний аспекти: монографія / Р. В. Гула, О. П. Дзьобань, І. Г. Передерій та ін. Київ: Каравела, 2020. 288 с.
4. Glenn R. Thoughtson «Hybrid» Conflict. *Small Walls Journal*. 2009. URL: <http://www.smallwarsjournal.com/mag/docs-temp/188-glenn.pdf> (дата звернення: 11.01.2021).
5. Кравченко В. Ю. Теорія «Гібридної війни»: український вимір. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Філософія. Соціологія. Політологія*. 2015. № 2. С. 139–148.
6. Хоффман Ф. Гібридные угрозы: переосмысление изменяющегося характера современных конфликтов. *Геополитика: информ.-аналит. изд.* 2013. Вып. 21. С. 45–62.
7. Арзуманян Р. В. Определение войны в 21 веке. Обзор XXI ежегодной конференции по стратегии Института стратегических исследований Армейского военного колледжа, 6–8 апр. 2010 г. Ереван, 2011. 60 с.
8. Сенченко М. І. Латентна світова інформаційна війна. Київ: ФОП Стебеляк, 2014. 384 с.
9. Калиновський Ю. Ю., Мануйлов Є. М. Духовні імперативи вітчизняного державотворення: аксіологічний та безпековий контексти. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія*. Харків: Право, 2020. № 1 (44). С. 23–38.
10. Яворська Г. М. Гібридна війна як дискурсивний конструкт. *Стратегічні пріоритети. Серія: Політика*. 2016. № 4. С. 41–48.
11. Ермолаєв А. В нашей политике начался глубочайший кризис лидерства. 2016. Ч. II. URL: <https://frazua.com/interview/18.07.16/248761/andrej-ermolaev-v-nashej-politike-nachalsja-glubochajshij-krizis-liderstva-chast-ii.html> (дата звернення: 12.01.2021).
12. Сенченко О. Новий виклик людству – гібридна війна. *Вісник Книжкової палати*. 2017. № 5. С. 41–45.
13. Уроки гібридного десятиліття: що треба знати для успішного руху вперед / за ред. Ганни Шелест; Рада зовн. політики «Укр. призма», UA: Ukraine Analytica. Київ, 2019. 73 с. URL: http://prismua.org/wp-content/uploads/2019/02/Hybrid_10.pdf (дата звернення: 12.01.2021).
14. Котенко А. О. Гібридна війна як форма сучасного міжнародного конфлікту. *Міжнародні відносини. Серія «Політичні науки»*. 2017. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/3070 (дата звернення: 13.01.2021).
15. Hoffman F. Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid War. Arlington: Potomac Institute for Policy Studies, 2007. 72 p.

16. Lasica D. T. Strategic Implications of Hybrid War: A Theory of Victory: Monograph. USA, 2009. URL: <http://www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?AD=ADA513663> (дата звернення: 13.01.2021).
17. Полумієнко С. К. Гібридна війна, її окремі передумови, стратегії та наслідки. *Вісник Національної академії наук України*. 2017. № 8. С. 72–82.

REFERENCES

1. Makliuen, H. M. (2003). Ponymanye Medya: Vneshnye rasshyreniya cheloveka / Per. s anhl. V. Nykolaeva; Zakl. st. M. Vavylova. Moscow; Zhukovskiy: «KANON-press-Ts», «Kuchkovo pole» [in Russian].
2. Svitova gibry'dna vijna: ukrayins'ky'j front (2017) / za zag. red. V. P. Gorbulina. nacional'ny'j insty'tut strategichny'x doslidzhen'. Kyiv: NISD [in Ukrainian].
3. Hula, R. V., Dzoban, O. P., Perederii, I. H., Pavlichenko, O. O., Fil, H. O. (2020). Informatsiina viina: sotsialno-ontolohichni ta militarnyi aspekty: monohrafiia. Kyiv: Karavela [in Ukrainian].
4. Glenn, R. (2009). Thoughtson «Hybrid» Conflict. *Small Walls Journal*. URL: <http://www.smallwarsjournal.com/mag/docs-temp/188-glenn.pdf>.
5. Kravchenko, V. Yu. (2015). Teoriia «Hibrydnoi viiny»: ukraïnskyi vymir. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu. Serii: Filozofia. Sotsiologhiia. Politologhiia – Bulletin of Dnipropetrovsk University. Series: Philosophy. Sociology. Politology*, 2, 139–148 [in Ukrainian].
6. Khoffman, F. (2013). Hybrydnye uhrozы: pereosmyslenye yzmeniaiushchehosia kharaktera sovremennykh konfliktov. *Heopolytika. Ynformatsyonno-analytycheskoe yzdanye – Geopolitics. Information-analytical publication, issue 21*, 45–62 [in Russian].
7. Arzumaniyan, R. V. (2011). Opredelenye voïny v 21 veke. *Obzor XXI ezhehodnoi konferentsyy po stratehiyye Ynstytuta stratehicheskyykh yssledovanyi Armeiskoho voennoho kolledzha*, Erevan [in Russian].
8. Senchenko, M. I. (2014). Latentna svitova informatsiina viina. Kyiv: FOP Stebeliak [in Ukrainian].
9. Kalynovskiy, Yu. Yu., Manuilov, Ye. M. (2020). Dukhovni imperatyvy vitchyznianoho derzhavotvorennia: aksiolohichni ta bezpekovi konteksty. *Visnyk Natsionalnoho yurydychnoho universytetu imeni Yaroslava Mudroho. Serii: Filozofiiia – The Bulletin of Yaroslav Mudryi National Law University. Series: Philosophy*, 1 (44), 23–38 [in Ukrainian].
10. Yavorska, H. M. (2016). Hibrydna viina yak dyskursyvnyi konstrukt. *Stratehichni priorytety. Serii: Polityka – Strategic priorities. Series: Politics*, 4, 41–48 [in Ukrainian].
11. Ermolaev, A. (2016). V nashei polytyke nachalsia hlubochajshy kryzys lyderstva. Chast II. URL: <https://frazua.com/interview/18.07.16/248761/andrej-ermolaev-v-nashej-politike-nachalsja-glubochajshij-kryzys-liderstva-chast-ii.html>.
12. Senchenko, O. (2017). Novyi vyklyk liudstvu – hibrydna viina. *Visnyk Knyzhkovoï palaty – Bulletin of the Book Chamber*, 5, 41–45 [in Ukrainian].

13. Uroky hibrydnoho desiatylittia: shcho treba znaty dlia uspishnoho rukhu vpered. (2019). Za redaktsiieiu Hanny Shelest (Rada zovnishnoi polityky «Ukrainska pryzma», UA: Ukraine Analytica). Kyiv. URL: http://prismua.org/wp-content/uploads/2019/02/Hybrid_10.pdf
14. Kotenko, A. O. (2017). Hibrydna viina yak forma suchasnoho mizhnarodnoho konfliktu. *Mizhnarodni vidnosyny Seriiia «Politychni nauky» – International Relations. Series: Political Science, 1–10*. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/3070.
15. Hoffman, F. (2007). *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid War*. Arlington: Potomac Institute for Policy Studies.
16. Lasica, D. T. (2009). *Strategic Implications of Hybrid War: A Theory of Victory*: Monograph. USA. URL: <http://www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?AD=ADA513663>.
17. Polumiienko, S. K. (2017). Hibrydna viina, yii okremi peredumovy, stratehii ta naslidky. *Visnyk Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy – Herald of National Academy of Sciences of Ukraine, 8, 72–82* [in Ukrainian].

Чалапко Владимир Викторович, аспирант кафедры философии
Национального технического университета
«Харьковский политехнический институт», Украина

ГИБРИДНАЯ ВОЙНА КАК СОВРЕМЕННАЯ ФОРМА НАСИЛИЯ

Проанализированы особенности гибридной войны как современной формы насилия. Раскрыты различные подходы к пониманию феномена гибридной войны. Утверждается, что элементы «гибридности» были присущи войнам в предыдущие столетия. Определено, что информационная составляющая в ходе гибридных войн играет основную роль.

Ключевые слова: война, гибридная война, насилие, стратегия гибридной войны, информационное насилие, гибридные угрозы.

Chalapko Volodymyr Viktorovych, graduate student of the Department
of Philosophy of the National Technical University
«Kharkiv Polytechnic Institute», Ukraine

HYBRID WAR AS A MODERN FORM OF VIOLENCE

Problem setting. *One of the modern forms of violence that requires careful analysis is hybrid war. The events of recent decades have shown that hybrid war is not only a scientific*

concept, but also a reality today. The phenomenon of hybrid war requires a comprehensive study from both theoretical and practical points of view.

Recent research and publications analysis. The problem of hybrid wars is reflected in the scientific works of both foreign and domestic scientists. Among foreign scientists, research in this direction was carried out by R. Glenn, D. Lasik, M. McLuhan, F. Hoffman, who focused on determining the characteristics of hybrid wars in comparison with classical wars, analyzed the strategies and tactical algorithms for conducting such wars, and focused on poly-straightness and multimodality of this type of violence. On the other hand, domestic scientists, in particular V. Kravchenko, focus on the fact that hybrid war is not an absolutely new phenomenon in world history and gives a number of examples of manifestations of «hybridity» in wars of the past. In turn, M. Senchenko, analyzing hybrid war as an integral phenomenon, defines its information component as the main one which the strategy of this type of war is built around.

Paper objective. The purpose of this work is to define the essential characteristics of hybrid war as a new form of violence.

Paper main body. The understanding of the essence and content of hybrid warfare in the scientific literature is presented by a number of points of view that complement the understanding of this complex and little-studied phenomenon. As you know, the concept of «hybrid war» was introduced into scientific circulation by the American scientist M. McLuhan. Domestic scientists generally understand hybrid war as military actions that are carried out by combining militaristic, quasi-militaristic, diplomatic, informational, economic and other means in order to achieve strategic political goals. The specificity of this combination lies in the fact that each of the military and non-military methods of conducting a hybrid conflict is used for military purposes and is used as a weapon. The researchers note that hybrid warfare is not a fundamentally new type of violence, and its elements have been used by opponents in wars throughout the entire existence of mankind. «Hybridity» in this sense is understood as the complex application of various means and strategies of warfare – from information-psychological to purely military ones.

Conclusions of the research. Thus, hybrid war as a modern form of violence is aimed primarily not at the seizure of territories, but at mastering the public consciousness of the target country and at dominating its information and cultural field. The victory on the «information and cultural front» provides further economic and political dividends for the initiator of the hybrid war.

Keywords: war, hybrid war, violence, hybrid war strategy, information violence, hybrid threats.

